

Orde van dienst, zondag 13 augustus 2017

Gebed om ontferming

Heer, onze God,

Wij roepen uw Naam over ons bestaan uit.

Zie ons aan!

Hoor ons! Weet ons en ken ons
zoals wij hier over de aarde gaan.

Er is veel dat ons benauwt.

Wij worden omgeven door angsten.

Wij worden belaagd door verdriet
en hoe ons dat overvallen kan,
zo plotseling, in de flank en onvoorbereid.

Wij weten ons leven niet zeker
en wij vrezen vaak het ergste.

Kom Gij ons dan te hulp.

Troost ons met uw aanwezigheid!

Raap ons op, laat ons niet vallen.

Schenk ons moed en onverwachte vreugde.

De kracht waarvan wij dachten dat wij die niet hadden.

Wees Gij ons God,

opdat wij uw mensen weer kunnen zijn:
een mens naar uw hart.

Amen.

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

In de duistere wereld van intrige, list en bedrog van het boek Samuel, waarin wij nu al een paar weken lang ronddwalen, ontmoeten wij vandaag een lichtend voorbeeld: Jonathan, de zoon van koning Saul. Misschien is zijn rol reeds in zijn naam gegeven. Jonathan betekent immers de van God gegevene; het Godsgeschenk. Vanaf het prille begin maakt hij die rol

helemaal waar. Onmiddellijk herkent en erkent hij het messiaanse koningschap van David en hij - zo staat geschreven - krijgt hem lief. Daarin overigens is hij niet de eerste. Niemand minder dan koning Saul ging hem daarin voor. Met een liefde die snel om zal slaan in haat zoals dat gaan kan onder mensen. En daarna: Michal, de dochter van Saul. De enige vrouw waarvan voor het eerst en voor het laatst in de Bijbel geschreven staat dat zij een man liefheeft. En niet aan hem uitgehuwelijkt wordt als koopwaar of uit politiek gewin. En dan nu Jonathan die David op eenzelfde manier bemint als zijn zuster Michal dat doet. Het Hebreeuws althans gebruikt er geen ander woord voor.

Het heeft in onze tijd wel tot de speculatie geleid dat Jonathan en David een homoseksuele verhouding zouden hebben gehad. Zeker omdat ooit David zijn liefde voor Jonathan zal bezingen als 'een groter wonder dan de liefde van vrouwen'. Het is mij om het even en allemaal best maar het verraadt misschien toch een al te moderne fixatie op seksualiteit en hokjesgeest. De dwangmatige gedachte mensen te willen indelen in lettertjes als LHTB en I. De bijbelschrijvers zitten er niet echt mee en roemen onbekommerd de schoonheid van David voor zowel man als vrouw. Hij was eenvoudigweg een prettige combinatie van George Clooney en Brad Pitt en wee de man, homo of hetero, die dat niet ziet. Toch is dat met name het theologische punt niet. In David worden mensen iets gewaar van het Messiaanse bestaan. Dat hangt om hem heen. Dat maakt hem zo mooi. In David voorvoelen mensen dat het leven niet lelijk hoeft te zijn. En als het leven al lelijk is, dat het niet zo hoeft te blijven. Dat er een toekomst is, die de mens zal uittillen boven alle argwaan, alle woede en alle verdriet. En dan is er een mens die daar de voorbode van is. Aan wie dat kleeft, de wijze waarop God met mensen wil omgaan. Hij die leeft in een zachtmoedig vertrouwen op de

Heer. In de Schriften en in Samuelboeken in het bijzonder leeft het realistische besef dat de wereld niet mooi is. Maar misschien is er iemand die de wereld een beetje mooier kan maken. Een mens die zich niet als machtswellusteling presenteert, als de koning, keizer en admiraal van overal en altijd maar als herder. En daarmee een beetje lijkt op wie God voor zijn mensen wil zijn. Dat, die bevrijdende aanwezigheid, komt in David mensen tegemoet. Zij herkennen dat meteen, zoals blinden zijn hand herkennen en dovemansoren zijn stem verstaan. Het vergaat hen zoals het veel en veel later ook anderen zal vergaan als zij geconfronteerd worden met dat andere kind uit het geslacht van David. Dat zij zeggen: 'Zie het lam Gods dat alle misstanden, alle ellende van de wereld terecht zal brengen'. Niet door het te vernietigen met *fire and fury* maar door het weg te dragen en tegemoet te zien in vertrouwen. 'Waarlijk', zo zullen mensen zeggen, 'dit is de Zoon van God'. Dichterbij de Ene kan een mens eigenlijk niet komen.

En zo zijn er ook rondom David mensen die dat onmiddellijk gewaar worden. Michal, Jonathan, zoals gezegd. Maar nogmaals, ook Saul. Saul waarvan nota bene geschreven wordt dat hij David als eerste lief krijgt. In koning Saul wordt dus de onmogelijke mogelijkheid onderzocht dat een mens in aanraking komt met het messiaanse leven maar toch de duisternis, de gekte en de chaos verkiest boven het leven in het Messiaanse licht. Precies dat is de tragiek van koning Saul en in die tragiek is hij ons innig nabij. Het begon immers niet eens zo slecht. Saul deed zijn intrede als een wat besluiteloze boerenjongen, op zoek naar de ezinnen van zijn vader. Een jongen die min of meer het koningschap over Israël 'ingerommeld' werd. Maar gaandeweg raakt hij gevangen in de kluisters van macht en argwaan. Op zich ook niet zo verwonderlijk voor iemand die vanaf de straten en pleinen vrouwen pesterig heeft horen zingen dat Saul zijn

duizenden verslagen heeft, maar David zijn tienduizenden! Veelzeggend wordt in onze Schriftlezing van vandaag beschreven hoe Saul zich ten paleize op zijn 'gebruikelijke' zetel zet: met zijn rug tegen de muur. Routineus bedacht op aanslagen en dolken in de rug. Paranoia als een inmiddels vanzelfsprekend onderdeel van zijn bestaan. Al heb ik inmiddels begrepen dat ook predikanten een beetje moeten oppassen met afluisterapparatuur onder hun auto's. Saul blijkt niet eens meer in staat te zijn om de naam van David uit te spreken en omschrijft hem als 'die zoon van Isai' en als hij zijn zoon Jonathan ervan verdenkt partij te kiezen voor David werpt hij ook naar hem in opperste waanzin zijn speer. Voordat u nu denkt: 'Het is me wat met die koningen en toch maar mooi dat ik er niet eentje ben', wil ik u ernstig waarschuwen dat het verhaal wel wat universeler is. De Samuelboeken doen onderzoek naar de macht. En wat macht met mensen doet. Saul zocht geen macht. Maar je zou kunnen zeggen dat de macht hem zocht en wat doe je dan? Verschans je je? Wapen je je daartegen? En kies je daartoe dezelfde middelen? Meet je jezelf een harnas aan, een kluister en korset? Denk je het daarmee te redden? Een belangrijk thema in de Samuelboeken is de vraag van het volk om een koning. Het profetische antwoord is dat een volk dat niet zou moeten willen. Het is zoveel beter om de Heer als koning te belijden. Dan blijf je als mens een beetje vrij. Maar als het dan toch moet, laat het dan een koning zijn die een beetje op de Heer lijkt. Een herder, een zoeker, een vindingrijke speelman. Bijna zakelijk wordt aangetoond dat een koning niet alleen slecht is voor het volk maar eigenlijk ook voor zichzelf. Zelfs David zal daar niet aan ontkomen. In Saul wordt iemand getoond voor wie het zijn totale ondergang zal blijken te zijn. Verkrampt en vastgeklampt als hij zich heeft aan zijn positie, zijn status en auto, en geld verdienen. En vluchten kan niet meer... Dat is zijn tragiek.

Maar de Bijbel – zo moet u weten – heeft een gespannen verhouding met de tragedie. Het wil niet weten van een lotsbestemming, dat het altijd zo geweest is en dat het altijd zo blijven zal. Het heeft weet van een andere mogelijkheid en in zekere zin altijd van een nieuw begin. Het kan anders! Een mens is niet tot ondergang gedoemd. Precies daarom verschijnt Jonathan, dat Godsgeschenk. Als een lichtend tegenbeeld van zijn vader. Als een mens, een koningszoon, die zich niet verschanst maar ontwapenend en ongewapend zijn Messias tegemoet treedt. Want dat valt op. Het eerste wat hij doet als hij David ontmoet is hem zijn harnas geven. Net als zijn vader Saul gedaan heeft. Maar nu niet om reuzen met hun eigen middelen te verslaan. Dat is een harnas waarin David niet lopen kan en niet lopen wil. Nee, nu is het een harnas waarin Jonathan niet langer lopen wil. David trekt dat harnas nu wel aan. Niet – heel pragmatisch – omdat dit harnas hem wel past in tegenstelling tot dat van Saul waarvan geschreven werd dat hij met kop en schouders boven de rest uitstak. Maar omdat Jonathan dat harnas niet langer meer dragen wil. Of hij zich dat nu helemaal bewust was, is een tweede maar in zekere zin geeft Jonathan zijn mogelijke ambities en in ieder geval de algemene verwachting van de troonopvolging uit handen. Hij geeft het weg en hij geeft het uit handen. In de handen van degene die hij vertrouwt: de messiaanse koning! Ook in onze lezing van vandaag valt dat op: als Jonathan – onder zeer dreigende omstandigheden – David weer ontmoet terwijl hij daar verborgen is bij de rotsen en zij dat gewikkelde spel van die drie pijlen hebben afgesproken, dan geeft Jonathan zijn knecht zijn wapenuitrusting mee. Jonathan treedt David ongewapend en vol vertrouwen, in liefde en genegenheid tegemoet. Jonathan ziet af zowel van zijn verleden als van zijn toekomst en hij geeft zich in handen van de

Messias. Zoals ooit nog eens anderen zullen gaan doen rondom die vreemde vissersman die hen bij name riep...

Het getal drie speelt een prominente rol in dit verhaal. Het verhaal speelt zich af in een tijdsbestek van drie dagen. Er is sprake van drie pijlen en de sleutelscène kent drie personages: David, Jonathan en de niet nader aangeduide 'jongen' die de pijlen moet ophalen en de wapenrusting van Jonathan wegbrengt. Vaak is het getal drie in de Bijbel spanning verhogend: nu gaat het gebeuren! Dat is het nu ook maar ik denk toch vooral dat hier rondom David, de Messiaanse koning, twee posities in beeld worden gebracht. Wie zullen wij, tegenover de Messiaanse toekomst zijn: Saul of Jonathan? Sluiten wij een verbond met deze toekomst of sluiten wij ons voor deze toekomst af en wapenen wij onszelf daar zelfs tegen? Het zijn – denk ik – posities die wij allebei in onszelf herkennen. Willen wij eigenlijk wel? Jonathan geeft alles op. Hij ziet af van het koningschap, van zijn macht en aanzien. Hij kiest niet voor de natuurlijke en veilige verbanden maar hij waagt het met wat hij van de Messiaanse toekomst heeft gezien. De tragiek op zijn beurt is dat hij ook trouw zal blijven aan zijn vader. Uiteindelijk zal hij, samen met hem, sneuvelen op het slagveld in gevecht met de Filistijnen. Van zijn vraag of David hem en zijn nageslacht in leven zal houden, komt uiteindelijk weinig terecht. De werkelijkheid komt hier lelijk tussenbeide. Uiteindelijk zal zijn zoon Mefiboset, kreupel geworden toen zijn voedster hem uit schrik voor de Filistijnen uit handen liet vallen, een tamelijk ongelukkig bestaan aan het hof van David leiden. Zo af en toe is het boek Samuel echt helemaal Shakespeare. Dat is de werkelijkheid en het realisme waarmee de Bijbel helemaal doordrenkt is en wat dit goede boek uiteindelijk ook zo geloofwaardig maakt. Zo gemakkelijk is het niet om je los te scheuren van je verleden, van de trouw ook aan je vader, ook in zijn

verloren en verdwaalde staat. Maar Jonathan heeft iets gedaan wat het verschil maakt, waarin hij zich onderscheidt van zijn vader Saul. Hij heeft het gewaagd een verbond te smeden met de Messiaanse toekomst. Daaraan heeft hij zich willen verbinden. Daarin heeft hij zich zijn kwetsbaarheid niet geschaamd. Mogelijk komen ook wij, als gemeente van Christus, nooit helemaal los van ons verleden. Misschien kan dat ook wel nooit helemaal. Maar zo nu en dan, rondom de tafel van brood en wijn, stijgen wij boven onszelf en ons verleden uit. Wagen wij het met de Messiaanse toekomst en vertrouwen wij ons, met lijf en ziel en alle kwetsbaarheid, twijfels en vragen ons mensen eigen, daaraan toe.

Amen.

Voorbeden

Heer, onze God,

Wij bidden u voor wie zich door angst beheerst weet.
Voor wie geen weg in het leven weet te gaan.
Voor wie de verwarring teveel is, en het leven te ingewikkeld.
Voor wie zich neergeslagen weet, door verdriet, rouw en gemis.
Voor wie niemand heeft, voor wie zich eenzaam voelt.
Voor wie zich niet thuis voelt, in de leegte maar ook in de drukte van het bestaan.
Voor wie nu sterven moet en voor wie eigenlijk te lang leeft.

Heer, wees met ons begaan!

Zo bidden wij...

Voor uw wereld bidden wij,
wat daarin plaatsvindt aan goede en slechte dagen,
aan waanzin en aan eenvoudig geluk.
Voor wie nu de vrijheid van de vakantie viert
en voor wie aan huis gebonden is.
Wie werkelijk niet weet wat morgen brengt
en voor wie heen en weer geslingerd wordt in de willekeur van machten en heersers.
Wees Gij onze God, wees Gij ons herder en leid ons naar een goed en zoet bestaan.

Zo bidden wij...

Stil Gebed

Nodiging

De Heer heeft zijn tafel van brood en wijn
van harte bereid voor wie zijn Messiaanse weg wil gaan.
Daarom bent u allen genodigd aan deze tafel,
van welke traditie u ook bent, gelovig, ongelovig, zekeren en vertwijfelden
en dat niet zelden verenigd in één persoon.

Want de Heer is ons voor en wij willen hem volgen.
Ook wie niet zou willen deelnemen aan brood en wijn
is genodigd in deze kring.

Komt dan allen,
want alle dingen staan gereed.